

УДК 332-631.162

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

О.Б. Каламан, к.е.н., доц.

Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, Україна

Каламан О.Б. Особливості формування операційного прибутку підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу.

В статті зображено основні проблеми підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу. Проведено дослідження теоретичних основ механізму управління формуванням операційного прибутку на підприємствах виноградарсько-виноробного підкомплексу, аналіз його формування, а також розрахунок показників, пов'язаних з даним поняттям і розроблено рекомендації щодо вдосконалення управління прибутком на підприємствах галузі. Представлені показники ефективності функціонування підкомплексу, що відображають його сучасний стан. Проаналізовано поняття операційного прибутку та розглянуті фактори, що впливають на його формування. Запропоновані передові механізми, що дозволять ефективно управляти операційним прибутком підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу.

Ключові слова: виноградарсько-виноробний підкомплекс, операційний прибуток, ефективність, рентабельність, операційна діяльність

Каламан О.Б. Особенности формирования операционной прибыли предприятий виноградарско-винодельческого подкомплекса.

В статье отображены основные проблемы предприятий виноградарско-винодельческого подкомплекса. Проведено исследование теоретических основ механизма управления формированием операционной прибыли на предприятиях виноградарско-винодельческого подкомплекса, анализ ее формирования, а также расчет показателей, связанных с данным понятием и разработаны рекомендации по совершенствованию управления прибылью на предприятиях отрасли. Представлены показатели эффективности функционирования подкомплекса, отражающие его современное состояние. Проанализировано понятие операционной прибыли и рассмотрены факторы, влияющие на ее формирование. Предложены передовые механизмы, которые позволяют эффективно управлять операционной прибылью предприятий виноградарско-винодельческого подкомплекса.

Ключевые слова: виноградарско-винодельческий подкомплекс, операционная прибыль, эффективность, рентабельность, операционная деятельность

Kalamán O.B. The features of formation of operating profit enterprises viticulture and winemaking.

The article displays the main problems viticulture and winemaking companies. The research of the theoretical foundations of the control mechanism formation of operating profit at the enterprises viticulture and winemaking, analysis of its formation, and the calculation of the indicators associated with the concept, and developed recommendations for improving the management of profit at the industry enterprises. The indicators of efficiency functioning of the subcomplex were represented, reflecting its current state. We analyze the concept of operating profit and examined the factors influencing its formation. It offers advanced mechanisms that allow to effectively managing operating profit of enterprises viticulture and winemaking.

Keywords: viticulture and winemaking, operating profit, efficiency, profitability, operational activity

Сьогодні для виноградарсько-виноробного підприємства діють важкі умови виживання. Тому необхідним є приділення великої уваги саме процесу формування прибутку від операційної діяльності. Операційною можна назвати діяльність, що є основною для підприємства, тобто саме задля неї створено підприємство. Особливий вид операційної діяльності може визначитися специфікою галузі, в якій воно функціонує. Саме тому підприємства виноградарсько-виноробного підкомплексу мають певні особливості свого існування, що суттєво впливає на формування їх операційного прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

З кожним днем все більше вчених займаються актуальними проблемами розвитку та ефективного функціонування виноградарсько-виноробного підкомплексу України. Серед них є найбільш відомі Авідзба А.М., Бузні А.М., Загоруйко В.А., Гаркуша О.М., Матчина І.Г., Петруня Н.П., інші. Проте, на наш погляд, питання формування операційного прибутку підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу потребують ретельної розробки.

Мета статті. Для більшості підприємств вже сьогодні вагоме значення для ефективного їхнього функціонування започатковується безпосередньо в торгівельній або виробничо-комерційній діяльності. Проте, на нашу думку, найбільш важливим для економічного розвитку України є і залишається агропромисловий комплекс. Але деякі з галузей в ньому заслуговують найбільшої уваги через свою підвищену продуктивність, рентабельність та ефективність. Тому, на наш погляд, виникає логічна необхідність дослідити саме такі галузі. Однак, і серед них впевнено зайняв своє достойне місце виноградарсько-виноробний підкомплекс. Саме з цієї причини метою статті є дослідження особливостей формування операційного прибутку підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження

В сучасних умовах розвитку Української економіки прибуток є найважливішим результатом фінансово-господарської діяльності для суб'єктів будь-якої форми власності та усіх сфер діяльності. Тому доцільно зазначити, що прибуток як категорія ринкової економіки для будь-якого

господарюючого суб'єкта є основною метою і критерієм ефективності підприємницької діяльності. Він є джерелом фінансових ресурсів для його ефективного функціонування та розвитку, запобігання кризовому стану та загрози банкрутства. Прибуток – це основа економічного розвитку держави і основне джерело задоволення соціальних потреб суспільства [1].

Практика сьогодення підвищує особисту відповідальність агропромислових підприємств за результати прийнятих управлінських рішень в усіх напрямках їх діяльності. Об'єктивним показником щодо виробничої, інвестиційної, фінансової діяльності на підприємстві будь-якої сфери діяльності залишається фінансовий результат. В свою чергу, валовий та чистий прибуток – це загальний фінансовий результат. Нажаль, сьогодні їх рівень істотно різниться від над прибуткових видів діяльності до зовсім збиткових.

У процесі формування прибутку на його розмір впливає дія об'єктивних законів ринкової економіки [2]. Наприклад, закон попиту і пропозиції та інші формують комплекс факторів, які прямо впливають на асортимент і обсяг виробництва (а, відповідно, і продажу) продукції, ціну реалізації, собівартість, формує розмір прибутку і рівень рентабельності. Тому виникає логічна необхідність щодо виділення поняття «прибуток» як об'єкта управління. З цієї метою доцільним є проведення системного аналізу формування, розподілу, використання чистого прибутку. На основі такого аналізу можливо виявити причини, а потім і підвищити потенційні резерви зростання прибутку. Стає зрозуміло, що встановлення системи управління прибутком можливо за умови тісного взаємного аналізу зв'язку між категорією «прибуток» та реалізованою продукцією.

Практикою сучасних складних економічних умов функціонування підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу доведено, що напрями зміни виручки від продажів визначає конкретно зміна розміру прибутку. Це показник ефекту виробничого важеля. У практичних розрахунках для визначення сили його впливу використовують в абсолютній масі валову маржу (різниця між виручкою і змінними витратами) і її зіставлення із прибутком (коефіцієнт валової маржі). Для сучасного підприємства важливо, щоб сума валової маржі покривала постійні витрати і забезпечувала формування прибутку.

Сучасні реалії економіки України поставили підприємства всіх галузей у надскладні умови існування. Проте АПК показує відносно позитивні результати своєї діяльності. Зокрема, у 2015 р. фінансовий результат підприємств від реалізації продукції (послуг) сільськогосподарства рослинництва і тваринництва становив 3420,9 млн. грн. прибутку проти 1656,2 млн. грн. рівня 2014 року, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва (без урахування бюджетних дотацій і доплат) склав 39,0% проти 28,4% 2014 року [3]. Але позитивними такі

«досягнення» можуть вважатися лише на перший погляд, якщо не враховувати постійно зростаючий рівень інфляції та інші негативні фактори, що суттєво ускладнюють життєздатність українських сільськогосподарських підприємств – виробників всіх видів продукції. Так, Головне управління статистики в Одеській області подає наступні результати діяльності сільськогосподарських підприємств у 2015 році (таблиця 1). За даними, наведеними у таблиці 1, видно, що рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції та послуг позитивним є лише у рослинництві.

Треба відзначити, що прибутки від реалізації продукції (послуг) сільського господарства отримали лише 90,9% підприємств, у середньому на одне таке підприємство припадала сума прибутку близько 5635,0 тис. грн. (у 2014 р. – відповідно 83,2% і 3121,6 тис. грн.). Водночас 9,1% підприємств отримали від сільськогосподарського виробництва збитки, сума яких у розрахунку на одне підприємство становила 1174,3 тис. грн. (у 2014 р. – відповідно 16,8% і 1105,9 тис. грн.) [3].

Достовірно відомо, що показник прибутку є одним з основних, що характеризує ефективну роботу будь-якого підприємства, оскільки він завжди є кінцевим результатом її, безумовно, метою діяльності виробництва у всіх сферах діяльності. Зокрема для підприємств у виноградарсько-виноробному підкомплексі в умовах ринкової економіки. Важливо нагадати, що сума прибутку, одержаного від усіх видів діяльності підприємства розраховується як прибуток (збиток) від реалізації продукції, прибуток від іншої реалізації і доходу від позареалізаційних операцій, зменшений на витрати по цих операціях. А вже сума валового доходу характеризує досягнутий кінцевий результат виробничої діяльності сільськогосподарського (або будь-якого іншого) підприємства і розраховується зменшенням виручки від реалізації продукції (послуг) на суму матеріальних витрат. Він представляє грошову форму чистої продукції певного сільськогосподарського підприємства, тобто включає суму оплати праці і прибутку.

В свою чергу, показник суми чистого доходу теж заслуговує на увагу. Він характеризує ступінь надлишку вартості виробленої валової продукції (послуг) над її собівартістю. Проте в нього є окрема роль – основне джерело розширеного відтворення і зростання фондів споживання. Однак, показник чистого доходу лише умовно характеризує ефективність будь-якого виробництва. Наприклад, для повного відображення рівня економічної ефективності виробництва на підприємствах виноградарсько-виноробного підкомплексу використовується все ж таки показник прибутку. У кількісному відношенні сума чистого доходу відрізняється від прибутку на величину результатів від фінансової діяльності підприємства.

Таблиця 1. Основні економічні результати виробництва підприємствами основних видів продукції сільського господарства в Одеській області [3]

	Чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг, млн. грн.	Фінансовий результат від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг, млн. грн.	Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції та послуг, %	Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції та послуг у 2014, %
Продукція сільського господарства і послуги	12202,1	3420,9	39,0	28,4
Рослинництво і тваринництво	12000,8	3377,9	39,7	28,7
Рослинництво	11527,4	3404,7	41,9	31,8
Зернові та зернобобові культури	5329,3	1333,7	33,4	27,3
Насіння соняшнику	4428,3	1549,5	53,8	41,9
Цукрові буряки (фабричні)	–	–	–	–
Картопля	15,4	6,2	68,0	43,7
Овочі відкритого ґрунту	166,8	64,2	62,6	23,1
Тваринництво	473,4	–26,8	–5,3	–9,8
Велика рогата худоба на м'ясо	42,9	–17,0	–28,4	–34,4
Свині на м'ясо	275,7	4,0	1,5	0,5
Вівці і кози на м'ясо	7,4	–1,9	–20,2	–46,1
Птиця на м'ясо ³	1,1	–0,6	–35,1	–21,3
Молоко	103,0	–4,0	–3,8	–0,3
Яйця курячі	6,8	1,3	24,8	–23,2
Вовна	0,8	–0,6	–42,7	–55,8

Досить важливим є те, що для об'єктивного визначення ефективності виробництва продукції виноградарсько-виноробного підкомплексу, тобто винограду та продуктів його переробки, недостатнім є аналіз лише величини прибутку. Для вказаного підкомплексу доцільно співставляти суму отриманого прибутку та витрат, що були понесені підприємством для його отримання. Таким чином для аналізу результатів цієї галузі доцільним є використання відносного показника – рівня рентабельності. Норма (рівень) рентабельності для

виноградарсько-виноробних підприємств може бути визначена діленням суми прибутку до витрат, пов'язаних з виробництвом (і реалізацією) продукції галузі. Він є важливою економічною категорією для підприємств, що змушені працювати в умовах турбулентного зовнішнього середовища. Найбільш об'єктивно відобразити всю інформацію щодо основних показників економічної ефективності виробництва винограду в Україні у 2008-2014 роках у таблиці 2.

Таблиця 2. Показники економічної ефективності виробництва винограду в Україні сільськогосподарськими підприємствами [3]

Роки	Кількість реалізованої продукції, тис. т	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
2008	160,2	260434,1	413580,5	153146,4	162,56	258,19	58,8
2009	175,5	250694,4	481495,5	230801,1	142,82	274,3	92,1
2010	145,9	289278,7	554330,5	265051,8	198,25	379,9	91,6
2011	186,8	419597,6	659048,4	239450,8	224,52	352,65	57,1
2012	182,2	429163,1	740823,1	311660	235,49	406,51	72,6
2013	245,1	469702,8	947309,9	477607,1	191,64	386,5	101,7
2014	171,5	355419,3	572157,1	2116738	207,2	333,6	61

З таблиці 2 видно, що прибуток сільськогосподарських підприємств, що займаються виробництвом винограду має позитивну тенденцію до збільшення. Проте, варто зазначити, що разом з тим збільшується і собівартість 1 ц реалізованої продукції виноградарства. Це явище має досить логічне

пояснення – інфляційні зміни. Тому раціональним буде аналізувати рівень рентабельності, який, між іншим, також зростає. Це дозволяє зробити висновки про покращення стану галузі. Проте на рисунку 1 можна більш наглядно оцінити, що це зростання є досить низьким проти можливостей галузі.

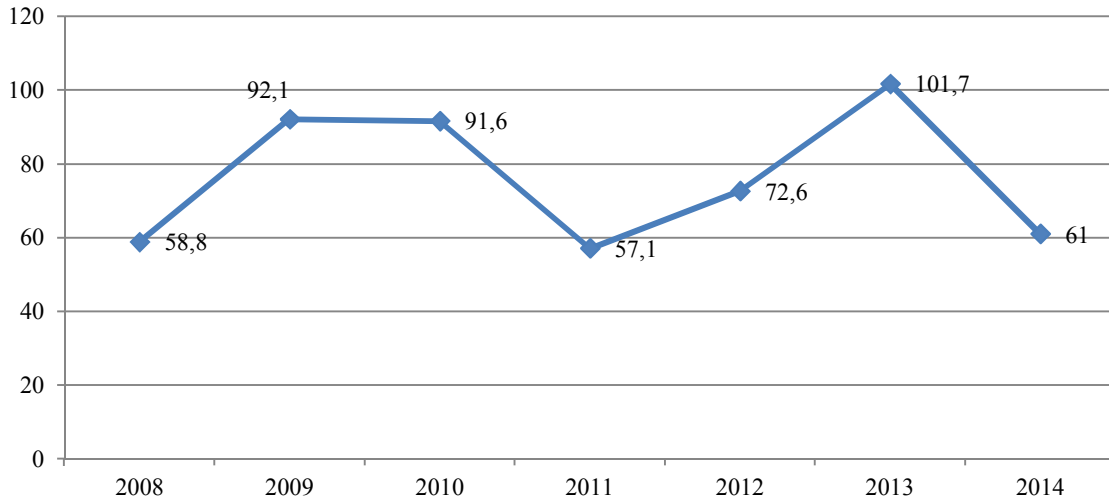

Рис. 1. Рівень рентабельності виробництва винограду в Україні сільськогосподарськими підприємствами, % [3]

Окремо треба зазначити, що рівень рентабельності відображає результати також матеріалізованої праці, якість реалізованої продукції, рівень організації виробництва і його управління. Цей рівень показує, що підприємство виноградарсько-виноробної галузі відшкодувало свої витрати на усю суму, а також отримало на

кожну гривню додаткову суму прибутку. Проте, якщо цей процес не відбувається, тоді показник прибутковості має від’ємне значення і мова йде про збиток підприємства виноградарсько-виноробної галузі. Це підтверджує важливість аналізу сум прибутку на таких підприємствах, що наочно зображено на рисунку 2.

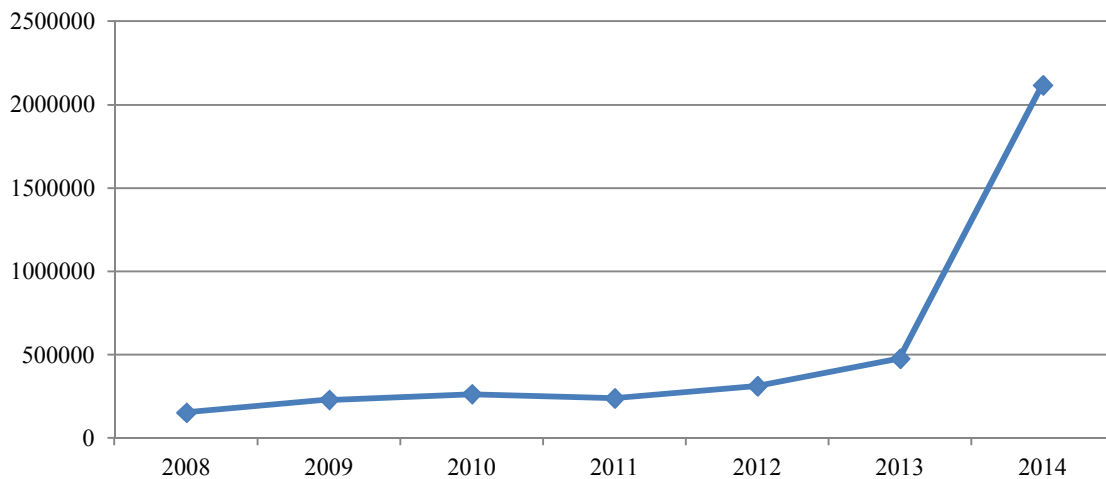

Рис. 2. Прибуток сільськогосподарських підприємств України при виробництві винограду, тис. грн. [3]

Тому доцільним є дослідження найбільш рентабельної її частини (за всіма показниками) – виноградарсько-виноробний підкомплекс. Так, виробництво винограду у 2015 році (174,0 тис. т.) зменшилось порівняно з початком жовтня 2014 р.

на 2,7% за рахунок скорочення врожайності з 1 Га площі насаджень у плодоносному віці на 9,2 ц. [3]. Відповідно зменшилися і обсяги реалізації продукції виноградарства (рисунком 3).

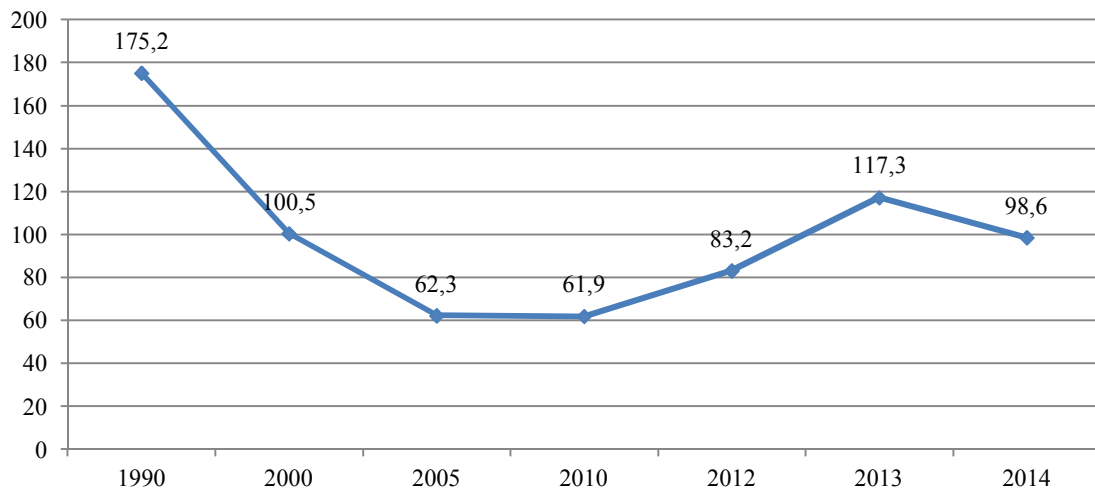

Рис. 3. Обсяги реалізації винограду сільськогосподарськими підприємствами Одеської області, тис. т. [3]

Одним з важливих факторів, що здійснює вагомий вплив на розмір виручки і прибутку, є зміна обсягу продажів. Спостерігається тенденція зменшення обсягу продажів. Особливо слід відзначити, що на рівень продажів впливає якість продукції. Так, знижка за рахунок різниці між певними сортами винограду може складати до 9%. Проте важливим показником для подальшої його переробки залишається непорушність плодів. Через властивість швидко псуватися та необхідність найскорішого транспортування до місця подальшої його переробки (максимально час транспортування може складати до 5 годин). Тому ціна продажу готової продукції виноградарства може бути знижена. Таким чином, ринкова кон'юнктура і збільшення обсягу продажів надали позитивний вплив на збільшення прибутку, в той же час необхідно додаткову увагу приділяти формуванню собівартості продукції виноградарсько-виноробного підкомплексу, яка негативно впливає на фінансовий результат діяльності підприємств.

Висновки

Таким чином, ринкова економіка, характерною особливістю якої є конкуренція і мінливість попиту, вимагає пильної уваги до механізму формування операційного прибутку підприємства виноградарсько-виноробного підкомплексу та відповідного управління ним. Навіть, на перший погляд, така рентабельна продукція виноградарсько-виноробного підкомплексу в даний момент під впливом непередбачених обставин ринку може різко змінитися в бік її збитковості. Тому можна зробити наступні висновки:

1. Прибуток є головною рушійною силою будь-якої економіки, він забезпечує інтереси держави, власників і кожної одиниці персоналу підприємств. Тому одним із актуальних завдань є розгляд прибутку як об'єкта управління. Найбільш ефективний процес управління прибутком

сьогодні у виноградарсько-виноробному підкомплексі може бути досягнутий тільки при системному підході.

2. Для ефективного управління прибутком підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу виявлено сукупність факторів, що впливають на прибуток. До внутрішніх факторів належать такі групи: матеріально-технічні, організаційно-управлінські, економічні, соціальні, екологічні фактори. Дія зовнішніх чинників пов'язано з ринковою кон'юнктурою, законодавчими та владними структурами.

3. Аналіз стану ринку продукції виноградарсько-виноробних підприємств виявив такі його характеристики:

- відбувається зниження обсягів виробництва і реалізації продукції;
- низький середній рівень використання виробничих потужностей;
- високий рівень зносу основних виробничих фондів підприємств галузі;
- зниження загальногалузевого рівня рентабельності підприємств;
- висока зрідженість виноградарських насаджень;
- зниження площ виноградників і невідповідність сортового складу вимогам європейського ринку, ін.

6. Для підвищення ефективності формування операційного прибутку має бути запропонована модель управління операційним прибутком підприємства, заснована на комплексному підході. Модель має включати всі складові елементи, необхідні для розробки, вибору та оцінки стратегічних напрямів в управлінні операційним прибутком підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу.

7. При формуванні системи управління операційним прибутком було виділено наступні її основні елементи: управління процесом

ціноутворення, управління витратами, управління постачальницької діяльністю, управління ресурсами, управління маркетинговою діяльністю, управління ризиками.

Впровадження запропонованих механізмів, методів та моделей дозволить підприємствам

виноградарсько-виноробного підкомплексу підвищити ефективність своєї діяльності через адекватне управління формуванням операційного прибутку на цих підприємствах.

Abstract

Prelude: Today, the viticulture and winemaking enterprises function in difficult survival conditions. Therefore it is necessary to explore the formation of profit from operating practice. The viticulture and winemaking enterprises have certain features of its existence, which significantly affects to the formation of operating profit.

Purpose: The most important for Ukraine is agribusiness. It is necessary to focus on sectors with high productivity, profitability, efficiency. That is why the purpose of the article is to study the features of operating profit formation of viticulture and winemaking enterprises.

Methods: The objective laws of market economy are influence on the formation profits proportions. This is reflected in the range, size, price, cost, profit formation and profitability level. So define "profit" as an object of control. For that it is necessary to carry out an objective system analysis of the formation, distribution and using the profit. On this basis, identify causes of decline and potential reserves increase profits.

Results: The modern Ukrainian economy is difficult for all industries. But agribusiness companies show relatively positive results. But such "achievements" can be considered at first glance, if not to take into account the ever increasing inflation and other negative factors.

Discussion: Thus, the market economy requires attention to the mechanism of formation of operating profit of the viticulture and winemaking enterprises and appropriate management.

JEL Classification: D23, Q13,14

Список літератури:

1. Бланк И.А. Управление прибылью. К.: Ника-Центр, 1998. 544 с.
2. Курс экономики: учеб. / под ред. Б.А. Райзсберга. М.: ИНФРА-М, 1997. 720 с.
3. Державний комітет статистики України – 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

References:

1. Blanc, I.A. (1998). *Upravleniye pribylyu* [Profit management]. K.: Nika-centre, p. 544.
2. Rajzsberg, B.A. (Eds.). (1997). *Kurs ekonomiki* [The course of the economy]. M.: INFRA-M, p. 720.
3. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [State statistics committee of Ukraine]. (2015, 18 November). Retrieved from: <http://ukrstat.gov.ua>.

Надано до редакції 22.01.2016

Каламан Ольга Борисівна / Kalaman Olga Borisovna
buxgalter11@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Особливості формування операційного прибутку підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу [Електронний ресурс] / О. Б. Каламан // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 1 (23). – С. 149-154. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n1.html>